

Dr. Yargı BİLGİÇ

**2872 SAYILI ÇEVRE KANUNU KAPSAMINDA
ÜRÜNLERİN ÇEVREYE VERDİĞİ
ZARARLARDAN HUKUKİ SORUMLULUK**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR.....	XVII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇEVRE HUKUKU VE ÇEVRE ZARARINA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

A. Çevre Hakkının Gelişimi.....	5
1. Çevre Hukuku Tarihçesi	5
a. Geçmişten Günümüze Çevre Hukukunun Gelişimi.....	5
b. Türkiye’de Çevre Hukukunun Gelişimi.....	13
2. Çevre Hakkının Ortaya Çıkışı	19
a. Genel Olarak	19
b. Çevre Hakkı Kavramının Gelişimi.....	23
B. Çevre Hukukunun Genel Kavramları.....	35
1. Çevre.....	35
2. Ekoloji	37
3. Çevre Kirliliği.....	39
a. Genel Olarak	39
b. Su Kirliliği	40
aa. Hukukumuzda Durum.....	40
bb. Almanya’da Durum	46
c. Hava Kirliliği	50
aa. Hukukumuzda Durum.....	50

bb. Almanya'da Durum	53
d. Toprak Kirliliği.....	54
aa. Hukukumuzda Durum.....	54
bb. Avrupa Birliği ve Almanya'da Durum.....	58
e. Gürültü Kirliliği	60
f. Elektromanyetik Kirlilik	61
g. Nükleer Kirlilik	62
4. Çevre Zararı.....	63
a. Genel Olarak	63
b. Ortaya Çıkış Biçimleri Bakımından Çevre Zararları.....	64
c. Etki Alanları Bakımından Çevre Zararları	65
C. Çevre Hukuku İlkeleri.....	68
1. Genel Olarak	68
2. Önleme İlkesi	69
a. Genel Olarak	69
b. Önleme İlkesi Kapsamında Kirlenmenin Önlenmesi Yükümlülüğü	73
aa. Hukukumuzdaki Durum	73
bb. Alman Hukukundaki Durum.....	81
3. İhtiyat İlkesi.....	86
4. Kirleten Öder İlkesi	94
5. Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi	100
6. Katılım İlkesi	104
7. Bütünleşme İlkesi.....	106

İKİNCİ BÖLÜM
ÜRÜNLERİN ÇEVREYE VERDİĞİ
ZARARLARDAN KAYNAKLANAN HUKUKİ
SORUMLULUĞUN NİTELİĞİ VE HUKUKİ
SORUMLULUĞUN ŞARTLARI

A. Genel Olarak	109
B. Sorumluluk Hukukunun Dayandığı Esaslar	109
1. Genel Olarak	109
2. Genel Olarak Kusursuz Sorumluluk Halleri.....	114
a. Hakkaniyet Sorumluluğu	114
b. Özen Sorumluluğu (Olağan Kusursuz Sorumluluk)	116
aa. Genel Olarak	116
bb. Olağan Özen Sorumluluğu.....	116
cc. Ağırlaştırılmış Özen Sorumluluğu.....	117
c. Tehlike Sorumluluğu.....	119
C. Hukuki Sorumluluğun Niteliği.....	126
1. Çevre Hukukundan Kaynaklanan Zararlardan Hukuki Sorumluluğun Niteliği	126
2. Ürün Sorumluluğundan Kaynaklanan Zararlardan Hukuki Sorumluluğun Niteliği	133
a. 85/375 sayılı Ürün Sorumluluğu Yönergesine Göre Sorumluluğun Niteliği	133
b. Hukukumuzdaki Durum	137
aa. 4077 Sayılı Tüketici Kanunu Döneminde Ürün Sorumluluğunun Hukuki Niteliği.....	137
bb. 4703 Sayılı Kanun Döneminde Ürün Sorumluluğunun Hukuki Niteliği.....	143
cc. Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nda Öngörülen Ürün Sorumluluğunun Hukuki Niteliği	147

3. Ürünlerden Doğan Çevre Zararlarından Hukuki Sorumluluğun Niteliği	152
D. Ürünlerin Çevreye Verdiği Zararlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluğun Şartları.....	157
1. Hatalı Bir Ürünle Kirletenin Çevre Kirliliğine Yol Açması	157
a. Genel Olarak	157
b. Hatalı Ürün Kavramı	157
aa. Ürün Kavramı	157
aaa. Genel Olarak	157
bbb. Gayri Maddi Mallar Hakkında Bir Değerlendirme .	164
bb. Hatalı Ürün.....	170
aaa. Genel Olarak	170
bbb. Haklı Güvenlik Beklentisi	176
cc. Hatalı Ürünlerin Çeşitleri.....	186
aaa. Üretim Hataları.....	186
bbb. Tasarım Hataları	188
ccc. Bilgilendirme Hataları.....	192
ddd. Gelişim Hataları	199
dd. Ürün İzleme Yükümlülüğü	204
c. Çevre Kirliliğinin Meydana Gelmesi.....	209
2. Hatalı Üründen Çevre Zararı Doğması	233
a. Genel Olarak Zarar Kavramı.....	233
b. Ekolojik Zarar	237
aa. Genel Olarak	237
bb. Hukukumuzdaki Durum	244
c. Bireylerin Uğradıkları Zararlar	250
aa. Önleme ve Temizleme Masrafları	250
bb. Malvarlığı Zararları	251
aaa. Eşya Zararları	251
bbb. Salt Ekonomik Zararlar.....	257
cc. Şahısvarlığı Zararları	259

aaa. Maddi Zararlar.....	259
bbb. Manevi Zararlar	270
3. Nedensellik Bağı.....	274
a. Genel Olarak.....	274
aa. Şart Teorisi.....	277
bb. Uygun Nedensellik Bağı Teorisi.....	280
aaa. Genel Olarak.....	280
bbb. Birden Fazla Zarara Neden Olan Sebebin	
Bulunması.....	284
aaaa. Ortak Nedensellik.....	287
bbbb. Yarışan Nedensellik	289
cccc. Seçimlik Nedensellik	290
ccc. Nedensellik Bağının Kesilmesi.....	291
aaaa. Genel Olarak	291
aaaaa. Mücbir Sebep	293
bbbbb. Zarar Görenin Kusuru	299
ccccc. Üçüncü Kişinin Kusuru.....	301
b. Çevre Hukukuna Göre Nedensellik Bağı	303
aa. Hukukumuzda Durum.....	303
bb. Alman Hukukunda Durum	305
c. Ürün Sorumluluğuna Göre Nedensellik Bağı	308
d. Ürünlerin Çevreye Verdiği Zararlarda Nedensellik Bağı.....	316
4. Ürünlerin Çevreye Verdiği Zararlarda Sorumluluktan	
Kurtuluş Sebepleri	319
a. Genel Olarak	319
b. Ürünün Piyasaya Sürülmemiş Olması	321
c. Ürünün Piyasaya Hatasız Şekilde Sürülmesinden Sonra	
Ürünün Hatalı Hale Gelmesi	325
d. Ürün Hatasının Emredici Kurallara Uyulmasından	
Kaynaklanması.....	331
e. Ürünün Ticari ya da Mesleki Amaçlarla Üretilmemiş	
Olması	335

f. Ürünün Piyasaya Sürüldüğü Sırada Bilimin ve Tekniğin Geldiği Son Seviye İtibariyle Ürün Hatasının Tespit Edilememesi.....	337
g. Hammadde ve Ara Mal Üreticilerinin Sorumluluktan Kurtulma Hali.....	341
5. Ürünlerin Çevreye Verdiği Zararlarda Müteselsil Sorumluluk....	344
a. Genel Olarak.....	344
b. Müteselsil Sorumluluğun Özellikleri.....	347
aa. Dilenilen Borçluya Başvuru Olanığının Bulunması	347
bb. Zararın Tamamından Sorumlu Olunması.....	348
cc. Her Bir Sorumlunun Kendisine İlişkin Savunmaları İleri Sürebilmesi.....	348
dd. Tazminat Borcunun Tamamen ya da Kısmen Müteselsil Sorumlulardan Biri Hakkında Sona Ermesi Halinde Aynı Miktarda Diğer Müteselsil Sorumlular Hakkında da Sona Ermesi.....	351
ee. Müteselsil Sorumlular Arasında Rücu Hakkı Bulunması	353
ff. Müteselsil Sorumluların Diğer Müteselsil Sorumluların Durumunu Ağırлаştıramaması.....	357

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜRÜNLERİN ÇEVREYE VERDİĞİ ZARARLARDA AÇILABİLECEK DAVALAR

A. Kirlenme Etkilerinin Kırleten Tarafından Giderilmesine Yönelik Dava	359
1. Hukukumuzda Vekaletsiz İş Görme Davası.....	359
2. Alman Hukuku'ndaki Durum.....	365
B. Önleme – Durdurma Davaları.....	374
1. Hukukumuzdaki Durum	374
2. Alman Hukuku'ndaki Durum.....	382
C. Eski Hale İade Davası	393

1. Hukukumuzdaki Durum	393
2. Alman Hukuku'ndaki Durum.....	399
D. Tazminat Davaları	401
1. Genel Olarak	401
2. Davanın Tarafları	405
a. Davacı	405
aa. Hukukumuzdaki Durum	405
bb. Alman Hukuku'ndaki Durum.....	410
b. Davalı Olarak Kirleten.....	412
aa. Hukukumuzdaki Durum	412
aaa. Genel Olarak	412
bbb. ÜGTDK Kapsamında Sorumluluğu Bulunanlar	418
aaaa. Üretici ve Benzerleri	418
bbbb. İthalatçı	422
cccc. Dağıtıcılar	423
bb. Alman Hukuku'ndaki Durum.....	428
3. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	431
4. İspat Yüğü	433
a. Genel Olarak	433
b. İspat Kolaylıkları.....	436
aa. İlk Görünüş Kanıtı	436
bb. İspat Yüğü Dağılımının Farklılaştırılması	438
cc. Nedensellik Karineleri	440
5. Tazminatın Belirlenmesi	443
a. Genel Olarak	443
b. Tazminattan İndirim Sebepleri.....	446
aa. Zarar Görenin Rızası	446
bb. Zarar Görenin Kusuru.....	447
cc. Beklenmedik Hal.....	448
dd. Zarar Görenin Bünyesel Yatkınlıkları	449

ee. Çevresel Hasara Sebebiyet Veren Yoksulluğa Düşecek Olması.....	450
c. Geçici Ödemeler	451
d. Sorumluluğun Sınırlandırılması.....	453
6. Sorumluluk Sigortası.....	455
a. Hukukumuzdaki Durum	455
b. Alman Hukuku'ndaki Durum.....	459
7. Medeni Hukuk Cezai Yaptırımı.....	460
8. Zamanaşımı	468
E. Topluluk Davaları.....	470
1. Genel Olarak	470
2. Çevre Hukukunda Topluluk Davası	472
SONUÇ	479
KAYNAKÇA.....	509